

Kiedy relacje rodzinne stają się drogą do (nie)prawidłowego rozwoju osobowości. Trajektorie rozwojowe psychopatii i sadyzmu w ujęciu teorii historii życia

Prof. Beata Pastwa-Wojciechowska Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Zielonogórski

Zachowania antyspołeczne na każdym etapie rozwoju stanowią poważny problem społeczny zarówno w kontekście jednostkowym, jak i społecznym. Dlatego też poznanie wczesnych predyktorów ich rozwoju ma kluczowe znaczenie zarówno z perspektywy opracowywania skutecznych programów oddziaływań, jak i minimalizacji szkód. W tym kontekście szczególną uwagę przypisuje się dwóm typom osobowości tj. psychopatii i sadyzmowi. Zwraca się przy tym uwagę m.in. na fakt, że podobne czynniki rozwojowe mogą predysponować zarówno do kształtowania się psychopatii, jak i sadyzmu oraz oba typy zaburzeń osobowości są szczególnie „oporne” na oddziaływania psychoterapeutyczne. Co ciekawe, na oba typy osobowości zwrócono uwagę także w kontekście modelu Ciemnej/Mrocznej Triady (psychopatia (subkliniczna), narcyzm machiawelizm), który został rozszerzony o pojęcie sadyzmu, co doprowadziło do utworzenia modelu Ciemnej/Mrocznej Tetrady. Wszystkie te zmienne osobowościowe analizowane są w kontekście skłonności do zachowań amoralnych i antyspołecznych, dlatego też przywiązuje się dużą wagę do identyfikacji trajektorii ich rozwoju w kontekście przewidywania nieprawidłowości rozwoju jednostki. W kontekście teorii ewolucyjnych zwraca się również uwagę, na pojęcie tzw. „ciemnej niszy”, które odpowiada za zróżnicowanie w zakresie zdolności adaptacyjnych w odniesieniu do każdej z cech opisujących model Mrocznej Triady czy Tetrady. Innymi słowy, w obszarze niszowym każda z cech mrocznej osobowości może przynosić jednostce i społeczeństwu korzyści natomiast poza niszą może mieć poważne negatywne konsekwencje dla samej jednostki, jak również dla innych osób.

Uwzględniając złożoność etiologii i rozwoju cech konstytuujących model psychopatii i sadyzmu w prezentowanym wystąpieniu przedstawiona zostanie koncepcja historii życia jako podłoże teoretyczne łączące paradygmaty badawcze psychologii, ekologii i biologii ewolucyjnej w celu wyjaśnienia zachowań antyspołecznych. W oparciu o integrację ustaleń teoretycznych i empirycznych zaprezentowane zostaną następujące grupy tematów: 1) Wczesne relacje z głównymi opiekunami (nieobecna/słaba matka, „jakby” matka i ojciec drapieżnik); 2) traumatyczne doświadczenia w dzieciństwie (zaniedbanie, upokorzenie, okrucieństwo rodziców, umieszczenie w rodzinie zastępczej, poczucie bezradności); 3)

Agresja i sadyzm (Odtwarzanie doświadczeń związanych z doświadczaną przemocą czy agresja jako forma homeostazy) oraz 4) drapieżne fantazje. Innymi słowy, powyższe czynniki omówione zostaną jako predyktory rozwoju psychopatii i sadyzmu. Omawiane treści zilustrowane zostaną przykładami z praktyki opiniodawczej na potrzeby wymiaru sprawiedliwości.